

Pirmas skyrius

Kiekvieną rytą pabudusi Syri Ketunen pirmiausia pagalvodavo, jog ji dar nemirė. Tada lipdavo iš lovos, prausdavosi, rengdavosi ir kažką užkąsdavo pusryčiams. Tai šiek tiek užtrukdavo, bet jai nereikėjo niekur skubėti. Kruopščiai perskaitydavo laikraščius ir klausydavosi rytinių radijo laidų. Tai leido jausti, jog dar priklauso šiam pasauliui. Apie vienuoliktą valandą dažnai išeidavo pasivažinėti tramvajumi, bet šiandien to daryti nenorėjo.

Įstaigoms būdingas apšvietimas bendrajame „Saulėlydžio giraitės“ senelių namų kambaryje kūrė odontologo laukiamojo atmosferą. Keli gyventojai, išsidrėbę ant sofų, laukė priešpiečių. Susispeitę kampe prie staltiese apdengto kortų staliuko Ana Liza, Irma ir Ambasadorius lošė ramsą. Ambasadorius buvo įsikniaubęs į savo kortas, Ana Liza nuolatos komentavo kitų žaidėjų rankas, o Irma jau buvo beprarandanti kantrybę dėl per lėtai besivystančio žaidimo. Bet pamačius Syri jos akys nušvito.

– Kakariekū! – suklykė aukštu balsu ir tarsi traukinio konduktorius pamojo savo plačia rankove. Irma Lenenleimu jaunystėje lankė dainavimo pamokas ir kartą konservatorijoje dainavo Kerubino ariją, akompanuojant fortepijonui. Kadangi tuomet dar būdavo rašoma apie mokinių pasirodymus, laikraščio muzikos kritikas jos balsą išaukštino kaip minkštą ir skambų. Šis šūksnis buvo tradicinis Irmos ir Syri pasisveikinimas. Tai visada suveikdavo – net triukšmingo pokalbio viduryje arba šurmulingoje gatvėje.

– Žinai ką? – tarė Irma, Syri net neprisėdus prie stalo. – Skrybėlėtoji dama iš C korpuso dar nemirusi. O mes jau beveik baigėme jos gedėti! – Ji juokėsi taip stipriai, kad apkūnus kūnas ėmė virpėti it drebučiai, o balsas suskambo dar aukščiau. Irma visada vilkėjo sukneles, dažniausiai tamsių spalvų, net šiokiadieniais segėjo auskarus su šlifuotais akmenimis, kaklą puošė perlų vėrinys, o kairį jos riešą – dvi auksinės apyrankės. Jai kalbant, nuo gyvybingo gestikuliacinio apyrankės imdavo maloniai skambėti.

Praeitą savaitę „Saulėlydžio giraitės“ vėliava kabėjo pusiau nuleista – kadangi jie kelias dienas nematė Skrybėlėtosios damos, visi galvojo, jog ši mirusi. Bet vakar ji vėl pasirodė – užsidėjusi plačiabrylę turkio spalvos skrybėlę, kaip visuomet, žaidė bingo. Ji tebuvo kelioms dienoms išvykusi sutvarkyti širdies dalį, o operacijos metu vos nemirė nuo infarkto.

– Sako, kad galbūt dar dešimt metų gyvens, vargšėlė, – pratarė Irma.

Syri nusijuokė, jos pilkos akys žibėjo.

– Tiksliau pasakius, tai visai ne širdies dalis, – tarė Ana Liza jai būdingu, jokių nesąmonių netoleruojančiu tonu, koku visada taisydavo žodžių prasmių neatitikimus. Tai buvo jos manija. Syri ir Irma manė, jog ji taip elgėsi dėl to, kad kadaise dirbo suomių kalbos ir literatūros mokytoja.

– Raudona triakė! – sušuko Ambasadorius, bet tai nesustabdė Anos Lizos.

- Bendrinis, pats tinkamiausias terminas - angioplastika. Jie naudojami tokiu vamzdeliu, stentu, kad praplėstų arteriją.

Ana Liza buvo aukšta moteris sodriu, gerkliniu balsu. Žinojo viską, ką tik įmanoma žinoti, apie angioplastiką, pakeičiamas dalis, vietinę narkozę ir širdies chirurgiją, bet paprastai niekas niekada nekreipdavo dėmesio į jos paaiškinimus. Kadangi dirbo mokytoja, Ana Liza buvo pripratusi, kad niekas jos nesiklauso.

- Tikra beprotybė keisti kūno dalis, kai tau jau per devyniasdešimt, - pratarė Syri. Visi sutiko.

- Kaip manote, merginos, ar sulauksite šimto metų? - dėdamas kortas ant stalo ir pasitiesindamas kaklaraištį paklausė Ambasadorius. Kaip ir priklausytų buvusiam diplomatum, jis visada rengdavosi tvarkingai - puikūs marškiniai, kaklaraištis, rudas kostiuminis švarkas ir kelnės su kantu. Tarp kitų „Saulėlydžio giraitės“ vyrų, šliaužiojusių aplink su bjauriais treningais, jis atrodė tiesiog puikiai. Švenčių dienomis ir sekmadieniais Ambasadorius vilkėdavo iščiustytą iškilmingą kostiumą, apykaklėje segėdavo ažuolo lapo formos veterano ženkliuką.

- Iš tiesų, niekas nuo mūsų norų nepriklauso, - savo mintimis pasidalijo Syri. - Bet aš visgi nenorėčiau sulaukti tokio amžiaus.

- Bet jei Skrybėlėtoji dama nemirė praeitą savaitę, kas tuomet mus paliko? - paklausė Irma. Ji buvo labai smalsi ir „Saulėlydžio giraitėje“ nuolatos tykojo kokių nors paskalų. Jos informacija apie šį nutikimą nepasitvirtino ir dėl to, suprantama, ji šiek tiek liūdėjo.

- Tai buvo tas vaikinys, virėjas. Manau, jo vardas buvo Tero, - tarė Ana Liza, guldydama ant stalo tris septynakes.

Syri galva tiesiog dūzgė, išdžiūvo gerklė. Ji įsistebeilijo į Aną Lizą. Buvo sunku patikėti, kad Tero galėjo numirti. Iš kitos pusės, Irmai, atrodė, ši žinia sukėlė palengvėjimą, nes prisiminė, kad apie tai jau buvo girdėjusi anksčiau, bet kažkaip pamiršo.

- Tai tiesa! Tau patiko Tero, Syri, ar ne? Ar jo vardas buvo Tero? Ar pastebėjote, kad šiais laikais visų jaunų vyrų vardai dviejų skiemenų: Tero, Pasis, Vesa, Tomis? Net keista, kad jums iš karto to nepasakiau. Girdėjau apie tai vakar iš masažistės, bet po to jos spaudaliojimo buvau tokia išsekusi, kad tiesiog išgėriau viskio ir nuėjau miegoti. Man daktaras skyrė viskio dėl... dėl visko. Žiūrėk, Ana Liza, turiu tau dvi septynakes.

Syri staiga nuliūdo. Jai taip trūko Tero, kad net diegė krūtinę. Kaip įmanoma, kad toks jaunas, sveikas vyras staiga numirtų, o devyniasdešimt ketverių sulaukę žmonės, atrodo, nė nesiruoštų? Syri kažkada skaitė laikraštyje, kad, sulaukęs devyniasdešimties, žmogus nustoja senti. Kaip siaubinga. Tai reiškė, jog pernelyg seni žmonės jau pavėlavo mirti. Iš pradžių miršta visi artimieji - draugai, sutuoktiniai, o po to - lieki vienas. Du Syri vaikai jau mirę. Vyriausias sūnus mirė nuo per didelio alkoholio vartojimo, o jauniausias - nuo persivalgymo. Jis buvo šeimos numylėtinis - gražuolis, atletas jaunystėje. Bet po to virto tikru kelmu -

nedirbo jokių lauko darbų, visur važiuodavo tik automobiliu, valgė picą, traškučius, rūkė cigaretes. Tai vadinama *afluenza* – kai žmogus pasiekia patį aukščiausią savo trokštos gerovės lygį, nuo kurios ir miršta sulaukęs šešiasdešimt penkerių.

Bet Tero, „Saulėlydžio giraitės“ virėjas, buvo vos trisdešimt penkerių ir visai nepanašus į sergantį. Priešingai, tiesiog tryško puikia sveikata, kaip galėtų tik sveikas jaunuolis. Platūs pečiai, stiprios rankos, sveika veido spalva – jis buvo toks žmogus. O jam nusišypsojus, abiejuose skruostuose pasimatydavo duobutės.

Jų draugystė prasidėjo nuo bulvių košės. „Saulėlydžio giraitės“ kavinėje pernelyg dažnai būdavo patiekiami bulvių košė. Niekada nesūlydavo ryžių. Jie manė, jog senyvo amžiaus žmonės neturi dantų ir bulvių košę jiems paprasčiau nuryti, kaip kūdikių maistą. Maisto visiškai nesūdydavo, apie nemaltą mėsą buvo galima tik pasvajoti. Syri nemėgo bulvių košės, tad Tero maloniai sutikdavo jai paruošti ką nors kito – morkų arba burokėlių, nors jam nepriklausė to daryti. Po pietų jis ateidavo prie jos staliuko išgerti puodelį kavos. Kai Syri paklausdavo, ar Tero turi merginą, jis atsakydavo, jog jam visai nereikia merginos, nes turi ją. Jie draugiškai flirtuodavo ir abiem buvo smagu. Tiesiog nekalti, žaismingi pokalbiai, kokių „Saulėlydžio giraitėje“ nepaprastai trūko.

Panašu, jog kortų žaidimas baigėsi. Ambasadorius paklausė Irmos, kiek šiai metų. Atrodo, jog nė vieno, išskyrus Syri, nesujaudino jaunojo virėjo mirtis.

– Devyniasdešimt dveji? – išsižiojo Ambasadorius. – Tai tu nebeturi vairuotojo pažymėjimo? Ką gi, brangioji Irma, esi laukiama manajame taksi. Turiu tiek taksi kuponų, kad norėdamas juos išnaudoti, turėčiau nuolatos važinėti visą dieną.

– Aišku, kad turiu vairuotojo pažymėjimą, – atmesdama pasiūlymą, prunkštelėjo Irma. – Turiu seną bendraklasę, kuri yra ginekologė ir per kiekvieną alumnų susitikimą pratęsia medicininę pažymą vairuotojo pažymėjimui. Bet tai sužinoję mano vaikai atėmė mašiną. Tiesiog taip. Ir aš, suaugusi moteris, nebeturiu teisės važiuoti, kur panorėjusi! Esu tikra, kad prisimenate mano mažytį, raudoną automobilį?

Prisiminė vienintelė Syri. Jos su Irma jau labai seniai draugavo. Ji sėdėjo šalia, kai Irma, važiuodama pro Manerheimintį, patį šurmulingiausią Helsinkio rajoną, pasuko neteisingu keliu ir policija jas sustabdė tiesiai priešais Švedų teatrą. To pakako Irmos vaikams, kad šie parduotų jos automobilį. Ambasadorius pamanė, jog atimti automobilį buvo per rimta bausmė. Truputėlis vairavimo klaidų priešais Švedų teatrą – nedidelė nuodėmė. Ten nuolatos vykdavo kelio taisymo darbai, tad net dešimtos kartos Helsinkio gyventoja, kaip Irma, negalėjo būti tikra, pro kur tiksliai reikia važiuoti tą dieną.

– Bet viskas būtent taip vyksta, – atsakė Irma. – Už senyvo amžiaus žmones nusprendžiama kiekviena smulkmenėlė.

Irmos vaikai ir anūakai, kurių ji turėjo daug ir vadino savo brangučiais, pardavė jos butą Tiolyje ir įtaisė ją vieno kambario butuke „Saulėlydžio giraitėje“ be jokių platesnių diskusijų.

Vaikai argumentavo, kad tai dėl jos pačios gerovės, saugumo, jog tik taip žinos, kad ji kas rytą atsikėlus išgeria savo vaistus ir nelaksto po miestą su naktiniais.

- Ir mano bute jie įrengė stebėjimo kamerą, kad per savo kompiuterį kada tik panorėję galėtų stebėti, ką aš veikiu. Tarsi būčiau tripirštis tinginys zoologijos sode! Kiekvieną vakarą prieš eidama miegoti nusukdavau kamerą.

Ambasadorius prisėdo nuleidęs pečius ir liūdnai įsistebeilijo į nudėvėtą staltiesę.

- Bent jau turi kažką, kas varginasi tavimi rūpintis, - tarė jis, - nuo ko galėtum slėptis.

- Nesijaudink, ir mes, vienišiai, turime, kas mus stebi, galiu tave užtikrinti, - įsiterpė Ana Liza. - Slaugytojos turi savo raktus ir nuolatos šniukštinėja po mūsų kambarius.

- Taip! Aną dieną septintą ryto į mano butą įėjo vyriškis. Aš dar tebegulėjau lovoje, - sušuko Irma.

- Tikrai? - atsiduso Ambasadorius, dalydamas kortų kaladę naujam žaidimui.

- Žinoma, jis ieškojo mano testamento. *Döden, döden, döden*¹.

Irmai tai ištarus, Syri nusišypsojo. Švediškai tai reiškė mirtį. Irmos lūpose tai skambėjo tarsi teisėjo nuosprendis. Ji turėjo daugybę vien jai būdingų žodžių, nuolatos kartojamų posakių, bet Syri patiko būtent šis, kai Irma jį pasakydavo pačiu tinkamiausiu metu.

Ana Liza vėl prakalbo apie savo dingusį sidabrinį veidrodėlį. Ji buvo tikra, kad jį, kaip ir ant Ambasadoriaus sienos kabėjusį rankomis austą gobeleną, kažkas pavogė, kol jie visi dalyvavo aerobikos treniruotėje ir klausėsi akordeono koncerto. Syri niekada neidavo į tvarkaraštyje įrašytus renginius, ypač akordeono koncertus, kurie vykdavo kiekvieną savaitę. Kodėl visada turėdavo groti tik akordeonu? Negi niekas nebemokėjo groti jokių tikrų instrumentu? „Saulėlydžio giraitėje“ stovėjo trys nenaudojami pianinai.

Koridoriuose mėtėsi ir daugiau nenaudojamų daiktų, kurių niekas neateidavo pasiimti po gyventojų mirties. Niekam nebereikalingi pianinai, knygos, valgomojo stalai bei kėdės buvo išmėtyti tai šen, tai ten, kad kurtų jaukią atmosferą, nors jie visai nederėjo prie modernaus „Saulėlydžio giraitės“ interjero - kambarių žemomis lubomis, plastikinėmis dailylentėmis apkaltų sienų. Greičiausiai ir tą kortų lošimo staliuką, prie kurio jie nuolatos sėdėdavo, kažkas buvo palikęs.

- Jie taip elgiasi specialiai, - komentavo Ana Liza. - Tyčia koridoriuose palieka secesijos stiliaus stalą, porą pianinų ir šešis metrus enciklopedijų, kad niekas negalvotų, jog vagia iš gyventojų.

Nors to, žinoma, jokiomis priemonėmis neįmanoma įrodyti.

- Pakankama vagystė vien tai, kad jie apmokestina kiekvieną menkniekį. Mes net nematome, kaip pinigai nuteka iš vienos sąskaitos į kitą, - tarė Irma. - Bet piniginiiais reikalais rūpinasi mano brangieji, nes visi bankai perkelti į kompiuterius. Tiesioginis indėlis! Prigavau.

- Ką turi omenyje, sakydama, jog prigavai? Ar tai ne bridžo terminas? - įgėlė Ana Liza.

- Moki žaisti bridžą? - entuziastingai paklausė Ambasadorius.

- Tiesiog prisiminiau terminą. Ar ne taip šiame žaidime vadinama tam tikra vagystė?

Irma nepasitikėjo savo atmintimi. Jei nustebindavo save, prisiminusi kokią detalę, kurią jau manė pamiršusi, sakydavo, kad prigavo arba kažkoks keistas instinktas jai pakuždėjo, jog beretė buvo palikta ant televizoriaus. Aną Lizą tai labai erzindavo.

Bet Irma buvo teisi. „Saulėlydžio giraitėje“ pinigai tiesiai iš gyventojų banko sąskaitų keliaudavo į įvairių gydymo ir paslaugų teikėjų sąskaitas, niekas to nekontroliavo. Vien mažo vieno kambario butuko nuoma kainavo tūkstantį eurų per mėnesį, be to, dar reikėjo mokėti įvairiausias mokesčius už paslaugas ir kita. Kainos nuolatos keitėsi, bet viskas buvo aiškinama tuo, jog gyventojai nesupranta kintančios pinigų vertės. Dauguma jų savo išlaidas vis dar skaičiuodavo senosiomis markėmis, kurios jau nebenaudojamos nuo 1963-ųjų. Gyventojų giminaičiai ir taip jausdavosi kalti, tad nedrįsdavo derėtis dėl kainų, be to, buvo įsitikinę, jog nuo kainos priklauso paslaugų kokybė.

- Kelnės žemyn - keturiolika eurų. Kelnės aukštyn - šešiolika eurų, - tarė Ana Liza, skaitydama „Saulėlydžio giraitės“ kainoraštį. - Didžiulė kaina už vieną paslaugą.

- Trisdešimt eurų. Šventas dūme, tai šimtas aštuoniasdešimt markių! - suskaičiavo Irma.

- Sauskelnės kainuoja gerokai pigiau, - tarė Syri, nors nė nenumanė, nei kiek jos iš tiesų kainuoja, nei kur būtų galima jų nusipirkti. Ispanijoje jų galima gauti bet kuriame prekybos centre. „Saulėlydžio giraitėje“ buvo keletas grįžusių iš ten gyventojų. Pasijautė per seni Ispanijai ir jos saulėkaitai, ir, turėdami šlapimo nelaikymo problemų, kataraktą, pakeistus klubų sąnarius, ieškojo saugumo Suomijos senelių namuose. Kaip naujoji pora A korpuse, kuri taip triukšmingai mylėdavosi, kad jų kaimynai ėmė skųstis. Tačiau jie buvo ir taupūs. Iš Ispanijos parsivežė pigių sauskelnių.

Irma sužinojo, kad visas jų balkonas užgrūstas tų sauskelnių dėžėmis.

- Atrodo siaubingai, - pasakojo ji. - Nėra vietos nė menkiausiai pelargonijai. Ar galite įsivaizduoti?

Irmos dukra per gerontologijos darbuotojų sąjungą buvo užsakiusi jai valdžios finansuojamų sauskelnių, bet ši jas gražino, nes neturėjo, kur sandėliuoti. Savo balkone mieliau augino gėles.

- Manau, jog moters vardas Margit. Ar gali taip būti? O jos vyro vardas, man atrodo, Eino. Eino ir Margit? O ką jūsų intucija sako?

Jie negalėjo nuspręsti, kokie galėtų būti naujosios poros vardai.

- O įdomu, kodėl nusmaukti kelnes pigiau nei jas užmauti? - paklausė Ana Liza, bandydama sugrąžinti pokalbį prie pradinės temos.

- O gal pigiau būtų sijonas? - sudvejojo Ambasadorius.

- Gi visada kelnes lengviau nusimauti nei užsimauti, - artėdamas nuo gėrimų automato šūktelėjo spausdintojas Reino. Gyvenimo geidžiančių akių žmogus, Syri nuolatos vadindavęs „gražiausia „Saulėlydžio giraitės“ mergina“.

Irma pasakojo, kad kartą jis bandęs ją pabučiuoti lifte, bet ši pradėjusi tyčia pliaukšti pačias įvairiausias nesąmones. Reino, stumdamas vaikštynę, pralėkė pro juos neįtikėtinu greičiu. Avėjo lignoninės šlepetes ir vilkėjo laisvus treningus. Po kaklu ryšėjo seilinuoką, nors dar nebuvo pietų metas.

– Gal viso to priežastis – diržas? – tarė Syri ir stodamasi truktelėjo žemyn savo kelnes. – Juk sunkiau sujuosti diržą ir susegioti sagas negu jas atsegti. Turiu omenyje, kai žmogus normaliai rengiasi.

Moteris susirinko daiktus ir sudėjo juos į rankinę – akinius, nosinę, mėtines pastiles. Irma ėmėsi to paties. Joms kėlė pasibjaurėjimą Reino nešvara. Jis visada būdavo prastai nusiskutęs, nevalytais tarpdančiais, iš ausų styrojo plaukai, o antakiai žėlė kaip viržių krūmai.

– Manau, jog moteriškos palaidinės sagutes ir liemenėlės kabliukus lengviau atsegti negu susegti, – pašmaikštavo Reino. – Tai kaip gravitacinė trauka.

– Nesąmonė, Reino, – šaltai atkirto Ana Liza. – Savo gyvenime niekada rankose nelaikei jokių moteriškų sąsagų.

– Na, jau praėjo šiek tiek laiko. Norėtum užėiti į mano butą? O gal pasivažinėti liftu?

Anai Lizai to jau pakako. Ji irzliai šniurkštelėjo nosimi ir pasakė, jog eina į auditoriją klausytis pranešimo apie mitybą, skatinančią pagyvenusių žmonių aktyvumą. Ambasadoriui patiko ši mintis ir jis pasisiūlė ją palydėti. Jis atsistojo, galantiškai su savo vaikštyne priartėjo prie jos kėdės ir ištiesė parankę tarsi kavalierius per šokių vakarą. Irma mirktelėjo Syri ir jos abi nuėjo į liftą. Irma norėjo išeiti, o Syri vis dar liūdėjo priblokšta Tero mirties.

Reino liko vienas prie kortų staliuko, susirūpinęs, kur visi dingo ir kodėl jis po kaklu ryši seilinuoką.

– Slaugytoja! Slaugytoja! Panele! Padėkite man!

Bet šauktis slaugytojų – tarsi gaudyti vėją laukuose. Jos nematė jokio reikalo skubėti pažiūrėti, kas galėtų kamuoti visiškai sveiką žmogų. Tad Reino pabandė seilinuoką nusirišti pats. Buvo sudėtinga. Virvė tvirtai suveržta už nugaros. Jis atsistojo, riebiai keikdamasis atlaisvino seilinuoką ir nusviedė ant grindų. Po to susmuko vienoje iš bendrojo kambario sofų, laukdamas, kad Syri Ketunen ar kuri kita „Saulėlydžio giraitės“ karalienė ateitų jo palinksminti. Bet užmigo.

[1](#) Mirtis, mirtis, mirtis (šved.).